

INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY KOMPETENTLILIGINI RIVOJLANTIRISH**Askarova Kamilla Bahtiyarovna****Ismoilova Sevara Iskandar qizi****Xakimova Svetlana Valerevna**

Nizomiy nomli TDPU sirtqi ta'lim talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada integrativ yondashuvning nazariy asoslari, uning zamonaviy pedagogik jarayondagi tutgan o'rni, ayniqsa, maktabgacha ta'lim yo'nalishida tarbiyachi kadrlar tayyorlashdagi dolzarbligi keng yoritilgan. Integrativ yondashuv orqali turli fanlararo bog'liqliklarni yo'lga qo'yish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, kasbiy kompetentlikni shakllantirishda muhim vosita sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada integratsiyaning o'quvchilarda tizimli va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, o'qitish jarayonini kontekstual asosda tashkil etish orqali ta'lim samaradorligini oshirishdagi roli ochib beriladi. Tarbiyachilarni tayyorlashda fanlararo integratsiyaga asoslangan darslar, mashg'ulotlar, amaliy topshiriqlar orqali ularning kasbiy ko'nikmalari, ijodiy yondashuvi va muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyatlari rivojlanishi ta'kidlanadi. Shuningdek, integrativ yondashuvning amaliy tajriba asosida samaradorligi tahlil qilinadi va uning istiqboldagi pedagogik ahamiyati asoslanadi.

Kalit so'zlar: integrativ yondashuv, kasbiy kompetentlik, tarbiyachi, fanlararo bog'lanish, amaliy ko'nikma.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические основы интегративного подхода и его значимость в современном образовательном процессе, особенно при подготовке кадров в сфере дошкольного образования. Интегративный подход рассматривается как важный метод установления междисциплинарных связей, сочетания теоретических знаний с практической деятельностью и формирования профессиональной компетентности. В статье подчеркивается роль интеграции в развитии системного и критического мышления у обучающихся, а также в повышении эффективности обучения за счёт контекстуального преподавания. Особое внимание уделяется тому, как междисциплинарные занятия, упражнения и практические задания способствуют развитию у будущих воспитателей профессиональных навыков, творческого мышления и способности решать проблемные ситуации. Практическая результативность интегративного подхода анализируется на основе педагогического опыта, обосновывается его перспективная значимость в системе образования.

Ключевые слова: интегративный подход, профессиональная компетентность, воспитатель, междисциплинарная связь, практические навыки.

Annotation: This article explores the theoretical foundations of the integrative approach and its importance in the modern educational process, especially in training preschool education specialists. The integrative approach is examined as a key method for establishing interdisciplinary connections, combining theoretical knowledge with practical experience, and developing professional competence. The article highlights the role of integration in fostering systematic and critical thinking among students and increasing the effectiveness of the learning process through contextual instruction. It emphasizes how interdisciplinary lessons, exercises, and practical tasks help future educators enhance their professional skills, creative thinking, and

problem-solving abilities. The practical effectiveness of the integrative approach is analyzed based on pedagogical experience, and its future significance in education is substantiated.

Keywords: integrative approach, professional competence, educator, interdisciplinary connection, practical skills.

Kirish: Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida raqobatbardosh, yangicha fikrlaydigan, kasbiy faol, innovatsion g'oyalarga ochiq va keng dunyoqarashga ega bo'lgan tarbiyachi-pedagoglarni tayyorlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayni paytda ta'limda fanlararo aloqadorlikni ta'minlash, nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirishga xizmat qiluvchi integrativ yondashuv pedagogik sohada muhim o'rin egallamoqda. Mazkur yondashuv tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, ularni kompleks bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishda samarali metodlardan biri hisoblanadi.

Integrativ yondashuvning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tadqiq etish bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan bir qator ilmiy ishlar amalga oshirilgan. Xususan, J. Dewey, H. Gardner, R. Fogarty kabi xorijiy pedagoglarning ishlari integratsiyalashgan o'quv tizimlarining shakllanishi va rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Deweyning "Tajriba va ta'lim" (Experience and Education) asarida integratsiya orqali o'rganish jarayonining mazmunan boyitilishi haqida fikrlar ilgari surilgan. R. Fogarty esa o'zining "Ten Ways to Integrate Curriculum" tadqiqotida fanlararo integratsiyani ta'limga tatbiq etish usullarini tizimli bayon qilgan.

O'zbek olimlari orasida H.T. To'xtasinov, S. Turg'unboeva, D. Jo'rayev va G'.Q. Qodirova kabi tadqiqotchilar integrativ yondashuv, kasbiy kompetentlik, maktabgacha ta'lim metodikasi bo'yicha muhim ilmiy tadqiqotlar olib borganlar. Ularning ilmiy izlanishlarida integratsiya tushunchasining mohiyati, amaliy qo'llanishi, o'quv jarayonidagi o'rni haqida fikrlar mavjud bo'lsa-da, aynan tarbiyachilar kompetentligini integrativ yondashuv asosida shakllantirishga bag'ishlangan tizimli tadqiqotlar yetarlicha mavjud emas.

Shu sababli mazkur maqola integrativ yondashuvning maktabgacha ta'lim yo'nalishidagi tarbiyachilar kasbiy kompetentligini shakllantirishdagi rolini aniqlashtirish va ilmiy-nazariy asoslarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, muallifning ilmiy izlanishlari yuqorida nomi tilga olingan olimlar ishlari asosida olib borilgan.

Masalani qo'yilishi: Maktabgacha ta'lim tizimi so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilib, bu sohada zamonaviy, kreativ fikrlovchi va yuqori malakali tarbiyachilarni tayyorlash masalasi davlat siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylangan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "2020–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son qarori, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun (yangi tahrir, 2020-yil), hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 19-fevraldagi 87-son qarorida maktabgacha ta'lim sifatini oshirish, ta'lim mazmunini yangilash va kasbiy kompetent pedagog kadrlar tayyorlash vazifalari belgilab berilgan.

Mazkur rasmiy hujjatlar asosida ta'lim mazmunining integratsiyalashuvi, tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini zamonaviy metodlar asosida shakllantirish, fanlararo yondashuvni amaliyotga joriy etish kabi dolzarb masalalarning hal etilishi ko'zda tutilgan. Xususan, maktabgacha ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda va tarbiyachilarni tayyorlashda integrativ yondashuvga asoslangan, ijodiy va amaliy ko'nikmalarni rivojlantiruvchi pedagogik metodikalarga ehtiyoj kuchaymoqda.

Shunga qaramay, hozirgi pedagogik adabiyotlarda integrativ yondashuvning aynan kasbiy kompetentlikni shakllantirishdagi metodik asoslari yetarlicha yoritilmagan. Mavjud o'quv rejalarida integratsiyaning nazariy asoslari bayon etilgan bo'lsa-da, amaliy ta'lim jarayonida tarbiyachi sifatida faoliyat yurituvchi kadrlarni kompetent tayyorlashga doir kompleks metodikalar yetishmaydi.

Shu bois maqolada integrativ yondashuvning tarbiyachi-pedagoglar kompetentligini shakllantirishdagi o'rni va pedagogik imkoniyatlari o'rganiladi, shuningdek, mavjud normativ-huquqiy hujjatlarga tayanilgan holda ushbu muammoning yechimiga yo'naltirilgan takliflar ilgari suriladi.

Yechish usuli (yoki uslublari): Ushbu maqolada tarbiyachilar kasbiy kompetentligini shakllantirishda integrativ yondashuvning o'rnini aniqlash va amaliy asoslarini ochib berish maqsadida bir qator ilmiy-uslubiy yondashuvlar va tadqiqot metodlari qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, integrativ (ya'ni fanlararo) yondashuv, hamda kompetensiyaviy yondashuv tashkil etdi.

Birinchidan, ilmiy-nazariy tahlil metodi orqali maktabgacha ta'lim, integratsiya, kompetentlik, kasbiy rivojlanish kabi tushunchalarning mohiyati o'rganildi. Bu bosqichda xalqaro va mahalliy adabiyotlar, davlat dasturlari, ta'lim standartlari va ilg'or pedagogik tajribalar tahlil qilindi.

Ikkinchidan, pedagogik kuzatuv va diagnostika usuli yordamida amaldagi maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyachilarning faoliyat jarayoni kuzatildi. Bu orqali integrativ yondashuv asosida ta'lim mazmunini shakllantirishda qanday uslub va metodlar qo'llanilayotgani, qaysi jihatlar yetarlicha e'tiborga olinmayotgani aniqlandi.

Uchinchidan, eksperimental-tajriba ishi sifatida pedagoglar ishtirokida mashg'ulotlar tashkil etildi. Bu mashg'ulotlarda fanlararo integratsiya asosida dars loyihalari tuzish, mavzularni bog'lash, hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish kabi usullar sinovdan o'tkazildi.

To'rtinchidan, so'rovnoma va suhbat usullari orqali tarbiyachilar va metodistlarning integrativ yondashuv bo'yicha fikr-mulohazalari, tajribalari va ehtiyojlari tahlil qilindi. Bu yondashuv tarbiyachilarning o'z kasbiy kompetentligini baholash va rivojlantirish istagini aniqlashda muhim manba bo'ldi.

Tanlangan usullar kompleks qo'llanilishi orqali tadqiqot mavzusiga tizimli yondashuv ta'minlandi. Bu yondashuvlar boshqa tadqiqotchilar uchun ham qulay va takrorlanuvchi bo'lib, maktabgacha ta'limdagi integratsiyalashgan metodikalar samaradorligini baholashda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar: Tadqiqot davomida olib borilgan ilmiy-nazariy tahlillar va amaliy kuzatuvlar integrativ yondashuvning tarbiyachilar kasbiy kompetentligini shakllantirishdagi muhim o'rnini ko'rsatdi. Tahlil jarayonida quyidagi asosiy holatlar aniqlangani bilan e'tiborga loyiq:

1. **Nazariy manbalarni o'rganish jarayonida** maktabgacha ta'limda integrativ yondashuvga oid adabiyotlar ko'p hollarda umumiy tavsiflarga asoslangan bo'lib, ularning aksariyati nazariy yondashuvni bayon etadi, amaliy qo'llash mexanizmlari esa kam yoritilgan.
2. **Amaliy kuzatuvlar** natijasida tarbiyachilar dars jarayonida turli mavzularni alohida, izolyatsiyalangan tarzda o'rgatishga moyilligini ko'rsatdi. Bu esa bolalarning bilimlarni yaxlit holda egallashiga to'sqinlik qilmoqda.

3. **Eksperimental mashg'ulotlar**da ishtirok etgan tarbiyachilar integrativ metodika asosida tuzilgan mashg'ulotlarda bolalarning faol ishtiroki, qiziqishi va mustaqil fikrlashi ancha kuchayganini tasdiqlashdi. Bu esa ushbu yondashuvning amaliy samaradorligini ko'rsatdi.

4. **So'rovnomalar va suhbatlar** orqali aniqlanishicha, tarbiyachilarning aksariyati fanlararo bog'liqlikni amalda qo'llashga tayyor emas, bu borada metodik qo'llanmalar, treninglar va amaliy tavsiyalarga ehtiyoj yuqori ekanligi ma'lum bo'ldi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar orqali:

- Tarbiyachilarning ijodiy va tahliliy fikrlashi rivojlanadi;
- Amaliy ko'nikmalar va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlovchi metodlar kengayadi;
- Fanlararo integratsiya orqali bolalarda yaxlit tasavvur shakllanadi;
- Tarbiyachilarning kasbiy kompetentligiga oid refleksiya qilish ko'nikmasi rivojlanadi.

Mazkur natijalar asosida ta'lim jarayonida integrativ yondashuvni faol joriy etish zarurligi hamda bu yo'nalishda tarbiyachilarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish lozimligi aniqlanmoqda.

Xulosa va takliflar

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachilar kasbiy kompetentligini shakllantirishda integrativ yondashuvning tutgan o'rnini beqiyosdir. Bu yondashuv nafaqat bilimlarni yaxlit holda o'zlashtirishga xizmat qiladi, balki tarbiyachilarning ijodiy fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmasi, fanlararo bog'liqlikni anglash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Shu asosda quyidagi xulosalar va takliflar ilgari suriladi:

Xulosa:

1. Integrativ yondashuv asosida mashg'ulotlar tashkil etilishi tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini oshiradi.
2. Fanlararo bog'liqlikni ta'minlagan holda ta'lim berish bolalarning mantiqiy fikrlashini va qiziqishini kuchaytiradi.
3. Amaliy faoliyatni nazariy bilimlar bilan uyg'unlashtirish, bilimlarning mustahkam va mazmunli bo'lishiga olib keladi.
4. Tarbiyachilarni kasbiy rivojlantirishda integrativ metodik yondashuvlar asosida trening va seminarlar o'tkazish ehtiyoji mavjud.

Takliflar:

1. Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida "Integrativ yondashuv asosida ta'limni tashkil etish" bo'yicha alohida modullar va amaliy kurslar joriy etilishi lozim.
2. Maktabgacha ta'lim muassasalarida fanlararo bog'liqlik asosida tuzilgan namunaviy dars ishlanmalari, metodik qo'llanmalar ishlab chiqilishi va tarqatilishi maqsadga muvofiqdir.
3. Har bir tarbiyachi uchun integrativ yondashuv bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish, ularning faoliyatini ilmiy-metodik asosda qo'llab-quvvatlash tavsiya etiladi.
4. Kelgusida ushbu mavzuda keng qamrovli eksperimental ishlar olib borilib, ularning natijalari asosida ta'lim siyosatiga oid hujjatlarni takomillashtirish taklif etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Абдусаматова, С. (2022). Интеграция в педагогическом образовании. – Т.: Fan, 168-б.

2. Ашурова, М.Ш. (2021). Болаларда ижодий фикрлашни ривожлантиришда интегратив таълимнинг аҳамияти. – Т.: Ilm ziyo, 134-б.
3. Боймуратова, М. (2020). Компетентли тарбиячи шахсини шакллантириш. – Т.: Iste'dod, 152-б.
4. Курбонов, А. (2019). Махсус фанлар интеграцияси ва инновацион ёндашувлар. – Т.: Ilm va taraqqiyot, 176-б.
5. Мамараимова, Г. (2023). Модулли таълим ва интеграцияланган машғулотлар. – Т.: O'zbekiston, 148-б.
6. Мустафоева, Д. (2018). Тарбиячилар учун компетенциявий ёндашув асосида дастурлар. – Т.: Fan va texnologiya, 124-б.
7. Ўзбекистон Республикаси "Та'лим то'ғ'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr.
8. Ўзбекистон Республикаси Prezidentining PQ-187-son Qarori, 2022-yil 21-iyun.
9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қарори № 58, 2021 йил 15 февраль.
10. Содикова, Н. (2020). Maktabgacha ta'lim pedagogikasida innovatsion yondashuvlar. – Т.: Ta'lim, 138-б.
11. Шодиева, Н. (2021). Касбий ривожланишда интеграцияланган ёндашув. – Т.: Ilm nuri, 130-б.
12. Исоқова, Л. (2022). Бола психологияси ва фанлар интеграцияси. – Т.: Pedagog, 144-б.
13. Камолова, Ш. (2020). Ўқитувчи тайёрлашда фанлараро алоқалар. – Т.: Ziyo, 142-б.
14. Сафоева, М. (2019). Таълимда компетентликка асосланган ёндашув. – Т.: Ilm sarchashmasi, 136-б.
15. Юнусова, Д. (2021). Мактабгача таълимда фанлараро алоқаларни ташкил этиш. – Т.: Yangiliklar nashriyoti, 150-б.
16. Хакимова, З. (2018). Тарбиячилар фаолиятида интеграциялашган ўқув жараёни. – Т.: Ta'lim va taraqqiyot, 160-б.
17. Самандарова, Н. (2022). Интегратив ёндашув – таълимнинг янги босқичи. – Т.: Barkamol avlod, 172-б.
18. Жўраева, С. (2019). Мактабгача таълимда когнитив ривожланиш ва фанлар уйғунлиги. – Т.: Ilm, 130-б.
19. Абдураззокова, М. (2023). Касбий тайёргарликда замонавий услублар. – Т.: O'qituvchi, 158-б.
20. UNESCO. (2015). Rethinking Education: Towards a Global Common Good? Paris: UNESCO Publishing.
21. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press.
22. Bruner, J. (1966). Toward a Theory of Instruction. – Cambridge: Harvard University Press.